91

SERENISS. AC REVERENDISS.

PRINCIPI FRANCISCO MARIÆ S.R.E. CARDINALI AB HETRVRIA

HAS

ASSERTIONES PHILOSOPHICAS

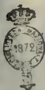
DICATAS

IN

TEMPLO FLORENTINO SOCIETATIS JESU

PROPUGNABIT

FRANCISCVS BARTOLINI.

FLORENTIÆ, MDCXCV.

Ex Typographia Petri Matini sub Signo Leonis Aurei.

SUPERIORUM PERMISSU.

SERENISS. AC REVERENDISS.

PRINCEPS.

DVM facio, quod solent omnes, nimirum dum grande aliquod Thesibus meis auspicium peto, contingit mihi sanè, quod paucis: Citrà enim omne delectum occurris ipse PRINCEPS SERENISSIME, Purpurato-

rum

rum Patrum decus amplissimum, cui soli labores hosce meos dicatos, & velim, & velle debeam; Donum utrumque tuum, quod enim velim in causa unicè est benignitas illa Tua, quà suaui perinde, ac ineluctabili comitatis illecebrà amores hominum ad Te trahis, Tuique in obsequium devincis, ità, ut pro gloriosissima libertate sit affectuum nostrorum Servitus, & Tui diligendi necessitas. Quod debeam Merita illa tua faciunt, quæ quicumque diuturna æstimatione recogitet, (neque enim talia sunt, ut uno obtutu mens capiat), sicut indè certò sciet, quidquid hucusque dignitatum, & gloriæ Virtus primò Tua in Te contulit, Mox Virtutis Comes Fortuna fuisse infra Te, Tibique debitum verius fuisse, quã datum, sic etiam agnoscet optimè, omittendum nil esse, ex quo, vel Minimum quid (si fortè eò nondum provectus es, ubi nova laudum incrementa non capias ex quo inquam minimum quid Dignitas Tua exageretur, & crescat. Obsequia nostra testari possumus iterum, iterumque; Iidem enim semper sumus, Beneficientia Tuæ eò usque devincti, ut desperemus, non modo gratos unquam esse, sed posse. Vide Cardinalis Amplissime, quò devenerimus: Debita nostra tollere credimus, cùm augemus, beneficijsque tuis gratos esse nos remur; cùm nova petimus, & impetramus. Hæc præ cæteris Beneficientiæ tuæ laus sit maxima: sicut Maxima Divinæ Beneficientiæ laus est, quod gratos animos exhibere possimus, solum rogando:

hoc

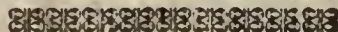
hoc planè facimus, cum Has Theses Nomine Tuo insigniri impetravimus; Quantum enim Tibi debeamus aliter significare non possumus, quam si quidquid de nostro proferimus, Tuo imprimis Nomine signatum velimus.

Serenissimæ, ac Reverendiss. Celsitudinis Tuæ

Humillimus, Obsequentissimus, Addictissimusque Servus
Franciscus Bartolini.

THESES PHILOSOPHICÆ.

EX LOGICA.

1 Datur Logica Artificialis, hoc est, habitus studio, & exercitatione acquisitus per regulas certas, & infallibiles operationum nostri intellectus, & est ad alias scientias totales acquirendas solùm moraliter necessaria: Est virtus intellectualis secundùm partem Analyticam, Topicam, & Sophysticam; Est vera scientia simpliciter, & adæquatè practica; Bene dividitur in docentem, & utentem, prima est, quæ dat præcepta quasi in abstracto definiendi, syllogizzandi &c. Secunda est, quæ per sua præcepta actu dirigit operationes intellectus; Habitus autem Logicæ docentis, & habitus Logicæ utentis non realiter, sed per intellectum solùm distinguuntur.

2. Suppositis varijs Obiecti acceptionibus, & divisionibus, obiectum materiale Logicæ non sunt voces, neque res omnes, neque intellectus, ita ut Obiectum attributionis sit, vel voces rectè dispositæ, vel res rectè cognitæ, vel intellectus rectè intelligens, sed Obiectum materiale sunt operationes intellectus, quatenus dirigibiles, Obiectum formale est ipsa rectitudo, & operatio recta est Obiectum attributionis, & licèt

Obiectum adæquatum Logicæ sint omnes tres operationes asserimus tamen Obiectum principale Logicæ Aristotelicæ esse syllogismum demonstrativum.

3. Entia rationis Logica, ut esse cognitum esse genus, &c. & universim omnes secundæ intentiones Logicæ non constituuntur formaliter per aliquam relationem fictam, neque per aliquod ens diminutum, atque abusivum, sed sunt denominationes extrinsecæ reales provenientes à formis realibus, scilicet cognitionibus taliter, vel taliter tendentibus in obiecta. Universale Logicum est unum aptum prædicari de pluribus; in ipsa actuali prædicatione retinet universalitatem; rectè dividitur in quinque quasi Species, quæ sunt Genus, Species, Differentia, Proprium, & Accidens; hæc quinque prædicabilia benè definiuntur solitis definitionibus, Genus ut habeat rationem prædicabilis, requirit plures Species saltem possibiles, prædicatur de suis inferioribus per modum totius potestativi, & habet rationem partis actualis componentis unà cum differentia Speciem. Differentia specifica consistit in dissimilitudine essentiali plurium in eodem genere contentorum, rursus dicimus repugnare Speciem immultiplicabilem. Individuum est, quod de uno tantum prædicatur, potest abstrahi ratio communis ab omnibus individuis in particulari.

4. Voces significant primariò, & immediatè res, secundariò verò, & mediatè conceptus. Veritas formalis est conformitas cognitionis cum obiecto sicuti est in se, datur solum in actibus iudicativis, non reperitur ergo in rebus, neque in sensibus, neque in simplici apprehensione, in quibus tantum reperitur veritas materialis, & radicalis. Veritas formalis non suscipit magis, & minus, licèt suscipiat falsitas, adeoque una propositio, licèt non possit alia verior esse, potest tamen esse falsior, non est adequatè intrinseca actui verò. Ex duabus propositionibus contradictorijs de futuro contingenti; tam absoluto, quàm conditionato altera est determinatè vera, & altera determinatè falsa, etiam præscindendo à Divina Scientia. Actus semel verus non potest transire in falsum, nec è contrariò.

5. Di-

5. Discursus est progressus intellectus ab una notitia in aliam; hinc sequitur ad rationem discursus requiri pluralitatem notitiarum, itaut una notitia ab alia inferatur. Discursus includit essentialiter non solum conclusionem, sed etiam præmissas. Sylogismus est oratio, in qua quibusdam positis aliud quid a positis necesse est contingere, eo quod hæc sint. Vis syllogistica fundatur in illis principijs dictum de omni, & dictum de nullo. Positis præmissis, quibus intellectus assensum præstitit, necessitatur ad assensum conclusionis, tum quoad specificationem, tum quoad exercitium. Demostratio est syllogismus faciens scire; alia est à priori, alia à posteriori. Demonstratio à priori procedit ex veris, primis immediatis, & notioribus, causisque conclusionis. Datur scientia de novo, quæ non est pura reminiscentia, & definitur cognitio certa, & evidens demonstrans de suo obiecto proprietates per certas demonstrationes. Dividitur in practicam, & speculativam, quæ diversitas desumitur ex fine utriusque. Potest in eodem intellectu stare simul actus veræ scientiæ, opinionis, & fidei tum divinæ, tum humanæ circa idem obiectum materiale.

EX PHYSICIS.

1. PHysica, quæ est vera Scientia speculativa habet pro obiecto attributionis corpus naturale, ut naturale. Principia intrinseca corporis naturalis sunt illa, quæ neque ex alijs, neque ex alterutris, sed ex his omnia fiunt; In fieri corporis naturalis sunt tria, scilicet materia, forma, & eius privatio; In facto esse sunt duo, nimirum Materia, & Forma; Materia prima, quæ est substantia incompleta, definitur positivè, & negativè, positivè sic: Est primum subiectum uniuscuiusque, ex quo fit aliquid cum insit, non secundum accidens, & si aliquid corrumpitur in hoc abibit ultimum; Negativè definitur; quod per se ipsam neque est quid neque quantum, neque quale, neque aliquid aliud, neque negationes horum, sed id, de quo omnia prædicantur, est ingenerabilis, & incorruptibilis, est pura potentia physica, non metaphysica, quia includit

actum

actum entitativum ; Habet propriam exiſtentiam , per quam ſaltem inadæquatè exiſtit , præſcindendo ab exiſtentia formæ, & licèt materia prima non poſſit naturaliter exiſtere ſpoliata omni forma ſubſtantiali , ſupernaturaliter tamen poteſt ; Appetit appetitu innato omnes formas , non quidem appetitu ſimultatis , ſed ſimultatè appetitus ; Hic appetitus eſt indiſtinctus à materia ; & eſt appetitus æqualis ad formas inæquales. Neceſſitas materiæ primæ colligitur ex conceptu quidditativo tranſmutationis ſubſtantialis, & ex univerſaliſſimà inductione in cœteris mutationibus , tum naturalibus, cùm artificialibus.

2. Forma ſubſtantialis definitur communiter : Ratio ipſius quidquid erat eſſe rei ; Formæ materiales educuntur de potentia materiæ ; Formæ ſpirituales ſicut non ſubſtentantur à materia, ita nec in illius potentia continètur, nec ex illa educuntur, ſed creantur à Deo. Falſiſſima eſt, imò periculoſa in fide ſententia Athomiſtarum negantium omnes formas ſubſtantiales, excepta anima rationali, & omnia accidentia phyſica diſtincta à ſubſtantia, & motu locali corporum, & conſtituentium omnes mutationes ſubſtantiales, & accidentales mutationes per meram Athomorum diverſimodè figuratarum combinationem. Dantur igitur in compoſitis naturalibus , præter formas accidentales, formæ etiam ſubſtantiales , quæ ſunt veræ ſubſtantiæ incompletæ ; & partes compoſiti actuantes materiam, cum qua conſtituunt ſubſtantiam completam.

Forma licèt ſit pars principalior compoſiti tamen non eſt tota illius quidditas. In eodem vivente non dantur ſimul , præter formam totalem aliæ formæ , vel corporeitatis , vel partiales, adeoque Caro , Os , Cor , &c. ſolum materialiter , & non formaliter differunt. Privatio formæ ſubſequentis eſt principium per ſe fieri corporis naturalis , compoſitum præter materiam , & formam includit unionem , quæ nectit utrumque extremum . Hæc unio eſt modus ſubſtantialis ſuperadditus materiæ , & formæ eſſentialiter requiſitus ad conſtituendum unum compoſitum , in quo unica tantum datur unio recepta in materia . Non diſtinguitur realiter compoſitum à ſuis partibus collectivè ſumptis.

3. Na-

3. Natura definitur: Principium, & Causa, motus, & quietis eius, in quo est primo, & per se, & non secundum accidens; Ars dicitur naturæ imitatrix, quia applicando activa passivis producere potest plures effectus naturales; Ars Chymica directivè concurrens verum aurum efficiens repugnat moraliter, non physicè. Causa est principium determinans cum virtute adesse aliquid; Alia est materialis, alia formalis, alia efficiens, alia finalis. Negamus in causis efficientibus mutuam causalitatem, & admittimus posse supernaturaliter eumdem numero effectum pendere a duplici causa totali. Causa ad hoc ut agat indiget conditionibus requisitis ad agendum, scilicet, ut detur approximatio, dissimilitudo, & distinctio inter agens, & passum; Negamus actionem in distans naturaliter loquendo, & actionem similis in simile in qualitatibus corruptivis.

4. Actio, quæ definitur: Actus huius ab hoc non distinguitur realiter à passione, quæ definitur: Actus huius in hoc; Probabilius est actionem recipi in passo. Causa finalis est illa, cuius gratia cœtera fiunt; Virtus causæ finalis est sola bonitas appræhensa vera, vel apparens ipsius finis. Sola agentia intellectualia agunt formaliter propter finem. Substantia producitur immediatè ab accidentibus, tamquam à causa instrumentali.

5. Deus immediatè, & necessario concurrit ad omnes, & singulos effectus causarum secundatum; Hic concursus Dei non est physica prędeterminatio, quæ multiplici ex capite repugnat; Est igitur concursus Dei in actu primo cum causis secundis exhibitio Omnipotentiæ indifferentis; In actu secundo verò est ipsa actio, qua Deus, & creatura indivisibiliter agunt; Cùm toto hoc tamen stat, quod Deus determinet creaturas ad individuationem effectus.

6. Motus, quæ est pręcipua proprietas corporis naturalis, definitur: Actus entis in potentia, prout in potentia, quæ definitio convenit successivis, & instantaneis motibus. Dividitur motus in motum generationis, alterationis, augmentationis, & in motum localem. Generatio est mutatio totius in totum nullo sensibili remanente, ut subiecto eodem; eius terminus formalis est

sola

sola unio. Subiectum inhęsionis accidentium materialium non est totum compositum, sed materia prima, in qua recipiuntur mediante quantitate; Hinc negamus fieri resolutionem usque ad materiam primam in generatione substantiali; Alteratio corruptiva est mutatio in qualitatibus contrarijs, aut medijs manente eodem subiecto sensibili; est motus successivus, & continuus; Intentio qualitatis alterativæ fit per additionem gradus homogeneri ad gradum in eadem parte subiecti.

7. Locus physicus est superficies prima corporis continentis immobilis; Præter locum extrinsecum datur etiam locus intrinsecus, seu ubi modaliter distinctum à loco extrinseco, & Corpore locato; Per hoc ubi res est formaliter in loco, & per idem determinatur ad hoc ut sit potius in uno, quam in alio loco. Supernaturaliter non implicat penetratio corporum, licèt repugnet naturaliter; potest idem corpus de potentia Dei absolutà esse in pluribus locis non solum definitivè, sed etiam circumscriptivè, non potest tamen replicari ipsum ubi. Non potest dari creatura, quæ sit, & nullibi sit.

8. Vacuum philosophicè consideratum est locus realis carens corpore contento; repugnat naturaliter, plura experimenta, quæ afferuntur a nonnullis ad probandum dari naturaliter vacuum non probant intentum, & in specie experimentum præclarissimi mathematici Evangelistæ Torricelli de Barometris, seu Vitreis Fistulis cum Hydragyro non probat in segmento extante, seu parte relicta à Mercurio descendente usque ad certam mensuram esse vacuum; adeoque egregiè allucinantur illi, qui dicunt esse demonstrationem ocularem loci sine locato in prædicto segmento extante Barometri, immò reponimus esse demonstrationem ocularem loci cum locato.

9. Rursus machina Pneumatica Roberti Boyle neque probat fieri vacuum in recipiente, quod est vas vitreum, negamus enim totum aerem recipientis, deducto pluries embolo, commeare in Anthlyam; attenuatur quidem aer in tali casu, totus non extrahitur; ex tali autem aeris attenuatione sequi-

sequitur, ut non possit deservire animalium respirationi; dum autem animal in recipiente positum respirare nequeat, mirum non est si intereat; idem dicimus de cœteris Phœnomenis, quæ succedunt in prædictis experimentis non probari ex illis fieri vacuum. Natura igitur, quæ maximè abhorret vacuum, utitur tamquam instrumentis vi elastica corporum, virtute trahente embolum in Anthlijs, aeris præssione, tensione, gravitate, (si verè graviter) levitate, rarefactione, & densitate corporum ad impediendum vacuum; Cum toto hoc tamen asserimus præsertim contra Chartesium per Divinam Omnipotentiam posse fieri vacuum,& in tali casu potest fieri motus gravium,& levium, alijque motus, dummodo non fiat nova corporum disiunctio.

10. Tempus est mensura, seu numerus motus secundum prius, & posterius; præter tempus extrinsecum datur etiam intrinsecum, scilicet duratio, quæ est modus superadditus determinativus rei, ut hoc potius quam alio tempore duret. Implicat creatura quæ fit, & numquam fit.

11. Admisso infinito synchathegorematico negamus omne infinitum cathegorematicum creatum, negamus etiam possibilem esse creaturam perfectissimam, qua perfectior sit impossibilis. Negamus etiam creaturam aliquam potuisse esse ab æterno, vel sit permanens, vel successiva.

12. Quantitas est accidens distinctum à re quanta, eius effectus formalis non est extensio localis, aut extensio partium in ordine ad se, aut ratio mensuræ, sed est naturalis impenetrabilitas subiecti, cui inest, cum alio subiecto eodem accidente affecto.

13. Continuum non componitur ex indivisibilibus, sive hæc indivisibilia sint mathematica, ut voluit Zeno, sive sint formaliter indivisibilia,& virtualiter divisibilia, sive indivisibilia divisibiliter locata, quæ alio nomine vocantur puncta inflata, sive sint indivisibilia physica, quæ vocantur minima physica.

14. Probabilius existimamus cum Aristotile continuum componi ex partibus divisibilibus in infinitum non actu, sed potentia tantum distinctis, & hanc sententiam problematicè tantum propugnamus.

15. Mun-

15. Mundus eſt ſimpliciter perfectus, & unus; non eſt animatus; non fuit, nec potuit eſſe ab æterno. Cœli, ſeu regiones ſtellarum ſunt liquidæ. Negamus ſyſtema Copernicanum, & admittimus Thyconicum. Syderibus fixis ineſt lux innata. Agunt ſydera in hæc inferiora non ſolum per lucem, ſed etiam per alias influentias. Elementa, quæ remanent in mixtis ſolum virtualiter ſunt quatuor, ſcilicet Terra, Aqua, Aer, & Ignis, & conſtant ex materia, & forma ſubſtantiali diſtincta à primis qualitatibus. Unicuique elemento conveniunt duæ ex primis qualitatibus una in ſummo, alia in excellenti; Sunt autem primæ qualitates quatuor, omnes poſitivæ, & activæ, nimirum Calor, Frigus, Humiditas, & Siccitas. Virtutes motrices elementorum ſunt diſtinctæ à ſubſtantia ipſorum elementorum, & à combinatione, & temperamento primarum qualitatum, & ſunt qualitates poſitivæ. Elementa in propriis locis non gravitant, neque levitant.

16. Anima benè definitur actus primus corporis organici potentia vitam habentis. Conceptus vitæ in actu ſecundo eſt perfectio ſimpliciter ſimplex, & prædicatur univocè de Deo, & creaturis. Non dantur in eodem vivente, nec ſimul, nec ſucceſſivè plures animæ, ſed ſolum unica anima, quæ eſt principium plurium operationum vitalium; Partes fluidæ, & humores non ſunt animati; partes verò, quæ vivunt in actu ſecundo, ut Organa, Caro, Nervi, Pili, Ungues, &c. animantur. Omnes animæ præter rationales, ſunt materiales, adeoque diviſibiles. Potentiæ animæ nec inter ſe, nec ab anima diſtinguuntur.

17. Potentiæ animæ vegetativæ ſunt nutritiva, augumentativa, & generativa. Eſt veriſſima ſententia de circulatione ſanguinis in corpore animalis. Potentiæ animæ ſenſitivæ ſunt ſenſus, tum interni, tum externi. Dantur ſpecies impreſſæ non ſolum in potentia viſiva, ſed etiam in aliis ſenſibus. Viſio fit per introſuſceptionem ſpecierum non per extramiſſionem radiorum. Lux eſt qualitas phyſica, & non ſunt corpuſcula evibrata à Sole, ſtellis, vel alio corpore luminoſo, ut falsò imaginantur nonnulli; Præter colores apparentes, & tranſ-

euntes,

scuntes, dantur etiam colores reales, & permanentes. Fit visio in Retina. Allucinantur ergo aliqui Atomistæ docentes nullum alium dari sensum in animali præter tactum, qui prout magis, vel minus acutus diversimodè nominatur nunc oculus, nunc auris, &c. sensationes verò aliud non esse, quam titillationes, seu vellicationes atomorum sensibus accurrentium, qui solum ratione diversarum vellicationum, quas percipiunt diversificantur inter se. Anima rationalis est forma informans corpus humanum; est immaterialis, indivisibilis, & immortalis; habet anima rationalis duplicem statum, alium in corpore, alium extra corpus, utrumque tamen illi connaturalem.

EX METAPHYSICIS.

1. Metaphysica, quæ est scientia speculativa, habet pro obiecto adæquato ens reale, qod ens reale benè explicatur, quod sit illud, cui non repugnat existere physicè; perfectè præscindit à suis differentijs, & differentiæ ab ente; adeo que conceptus entis respectu Dei, & creaturæ, substantiæ, & accidentis est univocus. Possibilitas actualis alterius mundi non est aliquid physicè existens intrinsecum mundo possibili, & à Deo contradistinctum, quocumque modo vocetur, sive ens diminutum, sive ens abusivum, neque talis possibilitas est sola denominatio extrinseca ab omnipotentia Dei potente alium mundum creare, sed est possibilitas intrinseca, quæ consistit in hoc, quod, si alter mundus existeret, non sequerentur duo contradictoria. Potest intellectus cùm creatus, tum increatus facere ens rationis methaphysicum, & concipere impossibile, quod ens rationis definitur esse illud, quod tantum habet esse obiectivè in intellectu. Negationes obiectivæ sumptæ formaliter non identificantur cum ente positivo, neque sunt aliquid à parte rei, quod dicatur ens negativum, sed propriè loquendo nihil sunt independenter ab intellectu. Essentia in rebus creatis non distinguitur ab existentia. Attributa entis sunt tria scilicet unum, verum, & bonum. Unitas in abstracto est negatio divisionis; superaddit supra ens negationem.

2. Uni-

2. Unitas alia eſt univerſalis, alia numerica, ſeu individualis. Univerſale methaphyſicum eſt unum aptum eſſe in multis; non datur à parte rei, nec in ſingularibus, nec extra ſingularia, neque in Ideis Platonicis, ſed ſolum in intellectu creato, à quo ſolo fit per cognitionem directam, & præciſivam, non obiectivè, ſed formaliter. Principium individuationis, ſeu unitatis numericæ non deſumitur à materia, vel per ordinem ad ipſam, neque per ordinem ad circumſtantias materiales, ſed eſt ipſa entitas cuiuſlibet entis ſingularis. Identitas realis eſt ſumma unitas extremorum, quà maior dari non poteſt, dicens ipſorum conſenſum in omni omninò perfectione cum mutua affirmabilitate in recto. Diſtinctio verò eſt vera extremorum de ſe invicem negabilitas in recto.

3. Inter gradus metaphyſicos realiter identificatos nulla datur diſtinctio media inter realem propriè dictam, & rationis. Negamus etiam in creaturis omnem diſtinctionem virtualem, vel ſit extrinſeca, vel intrinſeca, quæ ſit capacitas ex parte obiecti ad ſubſtinenda prædicata contradictoria; ſolum igitur agnoſcimus inter prædictos gradus diſtintionem rationis ratiocinatæ. Hinc negamus præciſionem obiectivam. Denique ens reale benè dividitur in decem prædicamenta, quæ ſunt: Subſtantia, Quantitas, Qualitas, Relatio, Actio, Paſſio, Quando, Ubi, Situs, Habitus. Subſtantiæ conceptus benè explicatur per hoc quod ſit principium per ſe ſubſiſtendi, & alijs ſubſtandi. Dividitur in primam, & ſecundam, hoc eſt in ſingularem, & univerſalem. Relatio alia eſt prædicamentalis, alia tranſcendentalis; prædicamentalis non conſiſtit in ſolo fundamento, nec in ſola ratione fundandi, nec eſt entitas modalis diſtincta à termino, fundamento, & ratione fundandi; ſed conſtituitur formaliter per utrumque extremum poſita ratione fundandi. Nec datur adæquatè ad terminum non exiſtentem.

LAVS DEO.